

ФЕМІНІЗМ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Основа демократичного суспільства – це рівність, шлях до якої, лежить через соціальну справедливість та повагу до прав людини. На сучасному етапі боротьба жінок за рівні права та можливості стикається з безліччю перешкод. Однією з таких є гендерні стереотипи, що базуються на релігійних засадах.

Станом на сьогоднішній день, в ісламі проблема гендерної дискримінації та прав жінок зокрема, є досить важливою і, безперечно, актуальною темою. Зокрема становище мусульманських жінок викликає досить серйозне занепокоєння правозахисників та міжнародних організацій. Адже, в тих країнах, де іслам позиціонується як державна релігія жінки дискримінуються по статевому признаку.

Сьогодні, ісламський фемінізм це прагнення гендерної рівності та соціальної справедливості, в якому Коран виступає як база для розуміння та втілення. Це так звана боротьба за власні права у тому світі, де релігія характеризується надзвичайно суворими патріархальними канонами, а також субординованим положенням жінки по відношенню до чоловіка в публічному та сімейному просторах.

Проблематикою захисту прав жінок та питанням фемінізму займалися такі українські дослідники, як О. С. Забушко, С. Д. Павличко, О. Р. Кісь, С. А. Крилова, Н. В. Хамітов, М. В. Буроменський, Ю. В. Лисюк, К. І. Чижмарь, Г. В. Гриценко, Л. Б. Магдюк та ін. За кордоном цієї теми торкалися Сімона де Бовуар, Еліс Вокер, Сімона Вейль, Герда Лернер, Беррі Торн, Ненсі Фейзер, А. С. Чеботарьова та інші.

Теоретичну основу даної роботи становлять праці науковців, які досліджували питання впливу релігії на гендерні стереотипи та гендерну дискримінацію взагалі, серед яких можна назвати З. М. Усманову, О. В. Кузнецову, Н. С. Смоліну, С. Ю. Зінькову та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз існуючих ісламських феміністичних напрямів та гендерних досліджень ісламу.

Завдання дослідження: визначення впливу релігії на становище жінок в країнах ісламського світу.

Об'єктом дослідження є гендерна дискримінація жінок в країнах ісламського світу.

Предметом дослідження є релігійні засади, які визначають права та обов'язки жінок в мусульманському суспільстві.

Зародження феміністичних ідей у мусульманському світі це не просто «перенесення на Схід» продукту Заходу, а глобальний феномен, що з'явився внаслідок очевидної патріархальності ісламського фундаменталізму.

Як зазначає Зінько С. Ю., станом на сьогоднішній день, у країнах ісламського світу виділяють наступні феміністичні напрями:

1. Атеїстичний фемінізм. Він стверджує, що релігія націлена проти жінки. Розвиток жіночого руху можливий лише за умови зменшення впливу релігії на соціум.

2. Світський фемінізм. Цей напрямок займає нейтральне положення по відношенню до релігії. З точки зору світських феміністок, взаємини між ісламом та фемінізмом ґрунтуються на домінуючому підході до ісламу в соціумі – патріархальному або ліберальному. Вони стверджують, що жіноча емансипація апіорі не можлива за радикального релігійного руху, або ж теократичного правління.

3. Мусульманський фемінізм. ґрунтується на ліберальному погляді на іслам взагалі та спрямований на його адаптування до сучасності. Представниці цього напрямку переконані, що потрібно концентруватись не на хадісі та шаріаті, а безпосередньо на Корані. Оскільки перші, в свою чергу, є патріархальним відтворенням ісламу. Мусульманські феміністки вважають, що Коран включає в себе два види положень: перші містять відображення практичних аспектів повсякденного життя мусульманки, а інші стосуються моралі та є нормативними.

4. Ісламський фемінізм. Цей напрям є частиною фундаменталістських чи релігійних рухів. Ісламські феміністки стверджують, що жіночій емансипації сприятиме їх ідентифікація з релігійним рухом [2, с. 42-43].

Сьогодні, представники феміністичного руху зауважують, що спочатку іслам в багатьох аспектах сприяв пом'якшенню моралі в арабському світі, в тому числі і захисту прав жінок. Ідея рівності та взаємодопомоги між одновірцями відіграла ключову роль. Проте з часом зростало прагнення політичної еліти інтерпретувати головні засади початкового, демократичного ісламу на власну користь, задля становлення власної могутності та влади. Зміни торкнулися і становища жінок [1, с. 45].

Гендерні стереотипи в ісламському соціумі породжують загальні правила поведінки «хорошої жінки», які включають наступні характеристики:

- жінка виступає як хазайка, берегиня домашнього вогнища, та, хто слідкує за порядком та добробутом вдома;
- жінка-мати – відповідальна за порядок та мир в сім'ї, займається вихованням дітей;
- хороша жінка – мусульманка, виконуюча приписи ісламу;
- дівчина, котра не проводить час в соціальних мережах;
- дівчина, яка виходячи заміж, безперечно служить сім'ї чоловіка, підпорядковується свекрусі, чоловіку та здійснює догляд за всіма членами сім'ї [5, с. 70].

На фоні цього, з часом почали зароджуватись та розроблялись стереотипи про терпеливу жінку, яка завдяки вірі в Аллаха спроможна подолати усі труднощі. Деякі з них, хибно інтерпретуючись, вже значно виходять за рамки моралі та істинних релігійних реалій:

- жінка, що працює – не «правильна» жінка (можливо, на роботі вона в пошуках не лише заробітку);
- головне призначення жінки – бути матір'ю. Всі хто не мають дітей, – неповноцінні жінки. В той же час, чоловіки не несуть значної відповідальності за виховання дітей;
- жінка або дівчина, котра часто відвідує ресторани – погана хазайка, марнотратна і «сумнівна» особа;
- жінка або дівчина, яка не приховує всі сімейні проблеми та бориться за власні права – неправильна, сама винна та гідна осуду;
- розлучені жінки – «самі винні», «зіпсовані» [5, с. 71].

Так, говорячи про обов'язки та права мусульманської жінки, окремої уваги заслуговує дискусія про носіння хіджабів, яка з часом розгоряється все більше та більше. Певна частина арабських жінок відмовляються носити хіджаб, обґрунтовуючи це тим, що в Корані немає прямої вимоги щодо його обов'язкового носіння. Інша частина мусульманок котрі виступають за їх носіння, посилюються на те, що це так званий знак їхньої релігійної приналежності, а також можливість захистити себе від сексистських натяків та протест проти ісламофобії [3, с. 65].

Тобто, ми бачимо, що зазвичай, гендерні аспекти релігійних досліджень дуже часто зводяться до опитування чи аналізу конкретних життєвих ситуацій жінок в контексті конкретної релігії: їх релігійний досвід та релігійні практики, які займають певне місце в повсякденному житті жінок [4, с. 121].

Підбиваючи підсумки можна відмітити, що фемінізм в країнах ісламського світу стає все більш популярним та розповсюдженим. Досить позитивно на його поширення впливає зацікавленість цієї темою людей інших релігійних приналежностей та національностей.

Проте цей рух стикається з великою кількістю перешкод. Однією з таких є національні традиції. Адже деякі з них, часто хибно пов'язують з законом ісламу і ті, в свою чергу – отримують статус священних, незважаючи на дискримінаційний характер по відношенню до жінок.

Проаналізувавши все вищесказане, ми сміливо можемо зробити висновок, що патріархальні традиції, які закоренились в мусульманському суспільстві є наслідком хибної інтерпретації Корану та бажанням встановити власний порядок. Сам Коран зазначає досить прогресивні положення щодо прав жінки, її можливостей та обов'язків. Так, в ньому відзначається можливість вільного вибору чоловіка, володіти певним майном, зауважується важливість освіти тощо.

Проте, поруч із цим, чітко проголошується нерівність жіночої статті в порівнянні з чоловічою, не лише в сім'ї, а й в соціумі.

Список використаних джерел

1. Гладченко С. Фемінізм в ісламському світі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2016. Вип. 1. С.44-48.
2. Зінько С. Ю. Фемінізм в ісламі: історія і сучасність. *Сходознавство.* 2008. № 43. С. 34-45.
3. Костенко В. В. Проблеми гендерного нерівності на арабському сході. *Азія і Африка сьогодні.* №9. 2017. С. 61-66.
4. Кузнецова О. В., Смолина Н. С. Гендер, релігія, духовність в релігієзнавстві. *Известия Уральского федерального университета. Сер. 3. Общественные науки.* №1. 2018. С. 118-127.
5. Усманова З. М. Влияние религии на формирование гендерных стереотипов: на материалах социальных сетей. *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук.* №2. 2018. С. 65-72.
6. HnasevychNadiya. *Нарпines asaperson ifi edvaluedimensi on ofperson. Щастя та сучасне суспільство* : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛЮМ, 2021. С. 134-136.